

Okoli leta 1927 je Hinko Smrekar začel pisati svoj življenjepis, ki ga je želel tudi ilustrirati. Na žalost tega dela ni nikoli dokončal. Ohranil se nam je le osnutek uvoda – *Dni mojih lepša polovica ...*, kjer je zapisal spomine na najzgodnejše otroštvo, ki ga v nadaljevanju podajamo:

"Rodil sem se v kolodvorski ulici v Ljubljani – približno vis á vis gostilne pri Mikužu – dne 13. julija 1883 malo pred polnočjo – po vseh pravilih v redu. Na vse grlo sem se zadril, najbrž ko sem zagledal vso tisto revščino krog sebe. Mati, ki je bila trdne narave – po njeni izpovedi – ni bogve kako trpela. – Njej je bilo otroke roditi toliko kot kaki mestni bledici, če se malo odkašlja. Bog ve, če je bil moj oče postrešček Janez S. takrat doma? Najbrž ne, kolikor sem pozneje spoznal njegove šege. In če je slučajno bil in ni spal, se zame in za porodnico ni dosti brigal, temveč mirno žulil svojo pipo in naju le od strani pogledal z levim očesom, ki je bilo vedno malo mežikavo. Kasneje sem v obili meri spoznaval, da se je moj oče oženil kot marsikdo drugi tudi, predno je premislil, če ima talent za vzornega zakonca.

Kar vem poznejših dogodkov do prvega žarkega utrinka spomina, – mi je o prilikah povedala moja rajnka blaga mati. Iz vseh teh malih dogodkov in iz drugih opazovanj sem zajel prepričanje, da se ves značaj in vse bistvo človeka pokaže bistrim očem že od zibelke nadalje. Poznejše tudi velike izpremembe seve niso izključene, ker nikdo ni popolnoma enoten v sebi, kot "vlit iz bronca", ampak v vsakem človeku počivajo od pradedov sem razne kali – in navadno najmočnejša premaga ali vsaj ovira ostale. Velikanski, včasih odločilen vpliv pa ima nato vzgoja, – ki včasih slabe kali docela smotrno zatre. –

Mati me je bila vesela, gotovo bolj nego kadarkoli pozneje. Sicer pa je je bilo itak z malimi presledki samo veselje in petje. Bil sem trden, precej zalit, malokdaj, oz. skoro nikoli bolan, vedno dobre volje in sem se rajši smejal nego jokal kot baje noben izmed otrok, kar jih je imela in poznala. Točno po programu sem trdno in dosti spal in v vsem kazal nagnjenje do reda in snažnosti.

Kadar sem bil pa le malo siten, pa je oče, če je bil doma, takoj pomagal: pokadil me je s tobakovim dimom iz pipe v usta. Radikalen recept! Če ni zalegel, sem rjul še huje.

Nič kaj vesela me nista bila sestra Mici in brat Janez, ki sta me morala zibati. Nekoč je Janez v jezi zibko prevrnil. Da se takrat nisem zadušil, sem pozneje kot slikar večkrat bridko obžaloval.

Posebno materino pozornost je vzbudil dogodek, ki se mu ni nikoli zadosti načudila. Zelo zgodaj sem shodil in komaj se je zgodilo, sem bil že ves samosvoj. Ko me je nekoč hotela posaditi na vrček, sem jo krcnil po roki in se moško sam vsedel nanj. Sijala je od sreče, da sem ljubil snažnost nad vse – tako kot ona sama.

In če je odhajala z doma po nakupih in drugih opravkih, me je posadila tik peči na staro kmečko skrinjo. Dasi sem z živahnimi gestami vedno dokazoval, da je vse živo v meni, se vendar nisem nikdar izpozabil, da bi bil medtem padel s skrinje. Vrnivši se me je našla veselo smehljajočega se in mahajočega z vsemi štirimi in brbljajočega – kakor Ljubljancani pravijo: "frise sem pokal". Dokaz, da se nisem dolgočasil, kot se nisem nikdar v življenju pozneje ne, namreč, če sem bil sam. Materi sami samota ni bila nikdar pusta, ampak vedno dobrovoljna prijateljica.

Tako je šlo do okrog 2. leta. takrat pa sem doživel nekaj, kar mi je še danes tako živo pred očmi, ko da se je včeraj zgodilo – velikanski duševni pretres.

Neko nedeljo popoldne je šla cela družina v frančiškansko cerkev k nauku. Ko smo stopili v cerkev, sem zastrmel in nisem nehal strmeti. Oče me je posadil na skrinjico za male darove, tako da sem gledal proti koru. Cel čas sem vrtel glavo proti stenam in proti stropu in mrmral nerazumljive besede, če je bila to kritika, res ne vem. Vem pa, da je moje možgančke, ogledujočega kor, mučila misel, odkod ti nebeški glasovi – iz tiste velike omare ne, saj je mrtva stala – in tisti angeli na korski steni, saj ti vendar ne zmorejo tega, saj so vendar le naslikani, dasi zelo živo naslikani. Tako sem ugibal, pa ne uganil.

Od tistega časa naprej so bila moja nebesa za dolgo vrsto let v frančiškanski cerkvi. Kadarkoli smo prišli mimo, sem zagnal tak vrišč in cepetanje, da so se s smehom morali udati v mojo voljo.

V cerkvi me je morala mati vzeti v naročje, da sem vse boje videl. Dolgo, dolgo sem vse ogledoval in ko me je naveličana mati vlekla ven, sem se upiral z vsemi močmi in na ves glas vpil: "cak'n, se tu-le!" In sem spet gledal in strmel in venomer brbljal svoj nerazumljivi žargon. Glavna postaja pa je bila vselej "Oljska gora". Od tam me je odtrgala le brahijalna sila. In še pozneje do danes – me vleče na moč – mistika tiste dupline.

Po nauku pa jo je ubrala družinska karavana včasih proti "Mlinskemu kamnu" na sv. Petra cesti. E, bogme, tudi tam mi je bilo takoj všeč. Ne le lokal in ti neznani kosmatini in brhke okrogle ženske, – he – tudi vince! In spet nisem mogel zlepa odtod. Oče se je gromko smejal, držaje se po stari navadi z desno roko za lice. – In vsa miza se je tresla od smeha, – ko sem ga cukal iz kozarca z dolgim "cucljem". Le zakaj s cucljem se je spraševala mati. Ej, se mi je pač škoda zdelo tistih, ki so mi sicer po nerodnosti ušle po bradi – bil sem pač zgodaj snažen, varčen in praktičen. Tako sem prvič krokal.

Hvala bogu, se ni zgodilo pogosto. Oče jo je rajši s svojo tovarišijo potegnil kamorkoli, – doma pa ga ni poteklo ne kapljice, če ni pač redkokdaj prišla kaka vesela družba na obisk. –

Pravi "halo" pa se je začel za celo družino in zame še posebej, ko smo se preselili v Križevniško ulico. Stanovanje se je stikalo od ene strani z Blasnikovo tiskarno. Bilo je radi tega tam obilo tistih nepovabljenih črnih gostov, ščurkov, ki so se mi tako pristudili, da sem pozneje v gimnaziji v šolski knjigi nalašč zlepil tista dva lista, kjer je bila ta nesnaga vpodobljena. Otvorili smo nanje takoj živahen lov, da je šumelo in hrstalo po notah. Vse zastonj! Bile so pač vedno sveže rezerve, hujše nego ruske v zadnji svet. vojni. Pozneje nam je mlekarica iz Ježice prinesla Hindenburga – ježa, pa jim tudi ta ni bil kos. To je bil prvi res najživejši vtis v tej hiši.

Vodovoda ni bilo, – hodili smo po vodo nekam v bližnjo hišo – v podzemni vodnjak.

Takoj sem se seznanil z vsemi strankami v hiši in jih takoj po snažnosti razdelil v 2 tabora. Od nesnažnih sem le od nature prisiljen sprejemal razna darila – navadno slaščice. Drugih pa sem se držal. Posebno všeč mi je bila stara, ljubezniva gospa Zdravje, ki me je rada zalagala s takimi sladkostmi.

Okrog 4. leta pa me je pretreslo novo razodetje. Umril je v hiši tovarišek Rici in zapustil obilo igrač in vsakovrstne šare. Pobral sem, kar mi je bilo po godu, – velikega lesenega volka sem bil zelo vesel. Razna kolesa so bila vmes itd. Brskaje naletim na nekaj, kar me je spravilo v ekstazo strmenja. Bile so tiskane predloge za risanje, običajne in nekaj posnetkov po njih, ki jih je menda narisala Ricijeva mama. Takoj sem pustil vso ostalo šaro v nemar, se vsedel v naši sobi na tla in liste obračal in ogledoval. Pozabil sem na kruh, na slaščice, na mater – na vse, na vse!

In odtlej so morali skrivati pred menoj kredo in svinčnike, kajti kljub snagoljubju, sem počekal, kar je le držalo. Mati mi je kajpak za to delo včasih ušesa navila. To je bil moj prvi zasluženi risarski honorar.

Kmalu sem iztaknil pratiko, star koledar, sanjsko knjigo ali "trompihl" – in bogvekje fragment Buschevih¹ karikatur. To je bila moja galerija in akademija – poleg frančiškanske, šentjakobske cerkve in šentjakobskega semnja drvarjev – Ižancev. Tako sem se likal po svoje in po danih možnosti, dokler me niso vtaknili v šolo na Grabnu.

To pa je bil prvi kraj, ki je napravil name takoj precej neugoden vtis. Učitelj Capuder, črnobradi in črnogledi je prebito ostro gledal, pa sem si takoj mislil, da bo najbolje, če skušam s tem človekom dobro izhajati. Isto sem mislil, ko sem prvič ugledal bistro oko g. kateheta

¹ Wilhelm Busch (1832–1908) je bil nemški humoristični pesnik, ilustrator in slikar, ki je bil najbolj znan po svojih risbah s katerimi je ilustriral svoje pesnitve. Njegova šaljiva zgodba v verzih za otroke *Max in Moritz* je bila večkrat prevedena v slovenščino pod različnimi naslovi *Cipek in Capek* (1929), *Picko in Packo* (1980) in *Jošt in Jaka* (1991). Na Smrekarja je menda naredila največji vtis njegova *Blažena Helene* (*Die fromme Helene*).

Smrekarja. – Glave nisem bil trde, igraje sem se učil, da smo bili na moč zadovoljni vsi, jaz, g. učitelj in moja mati. Oče se je le toliko zanimal za mojo učenost, da si je некоč z mojim spričevalom iz 1. razreda svojo lulo zapalil.

Ko sem spravil svoje naloge – pa hajdi ven ali k sosedom, ali pa na breg. Če vreme ni bilo le preslabo, ali pa sem imel baš inspiracijo, pa sem drsal s svinčnikom po vseh dosegljivih papirjih. Čudne potvore so lezle iz svinčnika, ne vem, kako bi jih opisal! Ali pri miru čepeti sem se hitro naveličal, – ubral sem jo s tovarišijo na Breg – na razne športne prireditve. – Najpriljubljenejše igre so bile ta tačas: nikanje, fucanje, ristanc, kozaprunc, kofe in klinc biti. Obširnega opisa teh iger prostor ne dovoli. Nikali smo s kroglicami v izkopano jamico. Fucali s peresi – štolci. Oboje smo frkali s palcem desne roke. Ris-tanc se še danes goji, Kozaprunc bolj poredko. Kofe je približno tisto kot koza v redni telovadbi, le da kozo nadomestuje sklonjen dečko. Klinc na obeh koncih priostren smo tolkli z loparji po konici, da je odskakoval in ga lovili z loparjem in ga odbijali – podajali v zrak – čim najvišje in čim največkrat. Mestni policaji – vulgo "polipi", "firtravti" – so nas preganjali posebno radi kopanja jamic za nikanje. Brž ko se je pokazal mož postave v bližini, je tisti, ki ga je prvi opazil, zaklical ali zabrlizgnil in v hipu smo se razkropili na vse vetrove. Včasih pa smo se lovili z njim po vseh bližnjih ulicah – a naše noge, dasi krajše, so ostale vselej zmagovalke.

Poseben strah je vzbujal Ižanc star., mlajši se je kmalu te službe naveličal. Senior pa je ostal do konca življenja svojemu poklicu zvest, vedno strumen in opazujoč. Hodil je naglo, navadno z malo povešeno glavo in če je pogledal naokoli, so iz njegovih sivih – "kačjih" oči švigali mrzli bliski.

In v jeseni, ko smo klatili kostanj na Bregu in rabutali sadje po bližnjih vrtih, takrat pa smo se celo organizirali kot najizurjenejši dunajski "štriciji".

Breg je bil tudi zakladnica čikov. Bili so boljši časi takrat in čiki zadosti veliki. Za 2 leti starejši tovariš mi je pripovedoval o sladkosti kajenja. Očetu sem izmaknil ustnik "špic" za cigare, podoben pipici. V neki veži sva jo prvič nabasala in vlekla sva jo menjaje se. Meni reč ni posebno ugajala, glava mi je bila omamljena, vendar želodec je zdržal. Da doma niso zavohali po vonju mojega tajnega greha, sem valjal kamenčke toliko časa po ustih, da se je duh izgubil. Mikali me pa čiki poslej niso več – in le par let pozneje, ko smo v Mestnem logu taborili kot Indijanci, seveda mirovne pipe ni smelo manjkati.

Zabave ni nikoli zmanjkalo, ne zunaj hiše, ne doma.

Najzabavnejše "figure" v Križevniški ulici so bile sledeče: ta stara ravfenkirarca, pijanka-žgajnarka, – močna, velika in široka ženska. Ko se je primajala iz žganjarne na Starem trgu čez št. Jakobski most, takrat smo zapustili vse igre in jo ucvrli do nje. Na vogalu

Križevniške ulice se je redno naslonila in "pridigovala", včasih tudi take, ki so bile za otroška ušesa le prekosmate.

Sodavičar – tisti, ki je pozneje nekoč na shodu kot kandidat obljubljal, da bo ljubljansko meglo razstrelil. Križevniški cerkovnik, vulgo "Barokca". Majhna, suha postavica – nagle hoje in nemirnih oči z "baroko" na glavi. Le-tega smo posebno radi dražili. Zdaj iz tega, zdaj iz onega kota ali veže z vpitjem: Barokca, baroka. Redno je prihajal originalen, pristen Čič v narodni noši s putrihom jesiha na hrbtu in z mericami v roki. Glasno je klical od hiše do hiše: "Jesiha, jesiha!" Zmešana našemarjena ženska-beračica Ujtata s škatlo, v kateri je bila baje otroška pupa in druga šara. Na vprašanje, kaj ima v škatli je dejala: "Angelčke!"

Včasih sta prišla na dvorišče dva pevca, eden majhen star in drugi dolgin dečko, baje sin. Pela sta razne pesmi največ nemške. Jaz, petletnik, sem si bil nekaj teh zapomnil po svoje "Ru, ru, enliše ru!"

Primajal jo je Italijan z opico in lajno. Opica, po vojaško napravljena, je eksercirala in nazadnje ustrelila v puškico. Pravo čudo pa je bil mož, ki je sam predstavljal cel orkester. Na hrbtu je imel boben s činelami – na komolcu tolkač za boben, na glavi zvončke, z ustmi pa je sviral na pansko piščal. Vse polno originalnih beračev in umetnikov, ki jim ne vem imena, so znali razne "kunšti". Na koncu ulice v Križankah je bila sodnija. Tam smo imeli obilo prilik, spoznavati razne eskorte zanimivih tipov.

Glavna zabava pa je bila zame doma, včasih pač zelo "mešana". Kajti oče in mati se žal nista nikoli prav dobro razumela. Oče ni bil varčen, ni s posebnim veseljem skrbel za družino. Rad se je včasih pozabaval s kako drugo žensko, ga vrtil s tovariši postrežki pozno v noč in drugod. Vsako jutro so ropotali predali kuh. omare: revizija zaloge. In če je količkaj našel, ni pustil stolčenega krajcarja na mizi.

Najhujša njegova strast pa je bila loterija. Hotel je na vsak način naglo obogateti, po večini pa ni pridobil drugega nego cele šope loterijskih listkov. Imel je doma sam vrečico s številkami, razne umetne tabele, celo čarovniško knjigo z raznimi recepti, kako se vruga prisili, da prinese vrečo cekinov. Izuril se je v tej višji matematiki tako, da je postal za vse svoje življenje sloveč delfijski orakel vseh loteristk in loteristov.

Kadar je doma vrečico mešal, se je zaprl v sobo, pa smo od zunaj dejali. "Spet orehe stresa".

Sicer pa ni bil nenadarjen človek – a je obiskoval le nedeljsko šolo. Lotil se je vsega: bil je "Tausendkünstler". Doma v Javorju pod Ljubljano – Dolenjsko, je kot fant tkal platno. Posebno priden in vztrajen pa ni bil nikoli. Bolj ga je mikalo razposajeno življenje. Harmonika ga je spremljala po bližnjih vaseh, kjer se je kar se da veselo zabaval, najrajši v

obilni ženski družbi. Tudi kot vojak je prišel v vojašnico večkrat čez zid skozi okno nego skozi vrata. In če ni dobil denarja dovolj zlepa, ga je pridobil drugače. Nekoč je doma snel telico, jo gnal nedaleč, prodal in kupiček pogнал pri veselih ženskah. Tako je, kadar je bil primoran delati, tkal najrajši ponoči. Podnevi pa je v zapečku ležal in tuhtal vire denarja. Niti huda ljubezen do moje matere, cerkovníkove in krojačeve hčere iz Dol pri Polici, ga ni dosti spremenila. Ko je nekoč šla z očetom v mesto, si je moj oče, ki takrat ni imel celih čevljev, le-te zakrpal s trto in jo ucedil za njo.

Mater je njen oče zelo svaril pred njim, pa ni nič zaleglo. Prašal sem mater, ki je bila zelo pridna in nadarjena šivilja in vezilja, zakaj vendar ga je vzela, če ga je dobro poznala: saj je še tisto nedeljo pred poroko spremljal iz cerkve njo, – nekje v loki pa je, srečavši drugo, šel s to. Mati je vselej skesano odvrnila, da je bila pač neumna, da pa ji je ugajal baš radi tega, ker je bil drugačen kot drugi, tako bolj "gosposki", skravžljanih las itd. Najbrž pa baš radi tega, ker je bil vesel "lump". Take so pač ženske!

Zato je mati zavrnila mnogo mirnih, bogatih snubcev, ki so jo cenili radi njene lepote in pridnosti. – Jezni fantje pa so njenega Janeza močno neusmiljeno pretepli.

Nekoč je iskala mladi par v kajžici tista sreča, ki jo je oče pozneje zastonj lovil. Nekega večera pripelje oče v svojo skrito kajžico Prelesnika, tistega, ki je denar ponarejal. Pa v preveliki radosti je brž pošepnil materi na uho: "Veš, kdo je to? Prelesnik!" Ta pa se ročno okrene in glasno očitajoče reče: "Zakaj si pa povedal?" In izginil je v noč! Oče pa se je pod nosom obrisal.

In je moral delati karkoli. Zdaj s harmoniko, zdaj z lopato, zdaj je vezal slamnate strehe, zdaj lonce, zdaj je ure popravljaj, zdaj brinovke streljal, strigel in bril ljudi, zobe drl itd.

Dolgo pa ni zdržal na kmetih – preselili so se v mesto – s prirastkom z Micko in Janezkom. Pa tudi v mestu je sprva najrajši lonce vezal in ure popravljaj. Le da si je moral dobro zapomniti tiste ulice ozir. hiše, kjer je ure popravil. Gorje mu bilo, če bi se bil še tisti dan istotam prikazal! Končno pa se je le odločil za stan postreščka, ki mu je s presledki ostal zvest do konca življenja. Bili so dvojevrstni, ta rdeči in ta plavi. On je pristopil k rdečim, najbrž radi žive barve. Bil je pravi "kapo" med tovariši, obnesel se je dobro tudi kot "postillon d'amour", kar je bil tiste čase takisto dober dohodek. Ni pa nikoli pozabil na harmoniko, ki mu je prinesla lepe solde. Omislil si je tudi "kašperla". Nataknil ga je na roko in se z njim na gostijah šaljivo menil. Vedno je bil poln vseh muh in dovtipov.

Doma pa je harmonika bolj poredko pela, – so bile navadno le skušnje. Doma so pele bolj numare.

Višek heca pa je bila njegova brivska in "zoboderska" praksa. Prihajali so razni kljenti od vseh strani: renomée! Največ pa "cigararice", ki so prihajale iz tovarne gredoč mimo. Lepo je takrat dišalo po ulici. Otročaji smo se drli za njimi: "Čik, čik!" Mnogo jih je bilo med njimi suhih in bledih, le trebuh jim je bil zelo debel. Zakaj? Težak problem, vzbujale so moje toplo sočutje.

Kadar so prišli kljenti, smo imeli vsi polne roke dela. Ta je držal pacijenta za glavo, oni je držal kozarec vode itd. Orodje je bilo grozansko kot še iz dobe inkvizicije. Velike klešče, strašni dvozobi kavljji.

Oče je najprej usta temeljito pregledal, nato je pretipal vse zobe. "Sam' pogledou bom!" je dejal hinavsko-milo, iz rokava pa je gledal že strašni kavelj. Strašno tuljenje – in zob je bil zunaj, ali pa ne! Včasih le kaka škrbinica.

Če je šlo prav, – se je hvalil na vse pretege: da bi "padar" gotovo celo čeljust zdrobil, da je on že marsikoga rešil, ki mu padarji niso mogli pomagati itd. Če pa je šlo krivo, pa je kazal, kako trdo "je zob prijel, da ima vse prste črne" (res so bili, a ne od pritiska) – da je zob gotovo h kosti priraščen – in da bi bil padar gotovo celo čeljust razklal – in je prava sreča, da se je le zob odkrušil. Pacijent je ves srečen z izbuljenimi očmi strmel.

Cigararice so bile navadno zelo plašljive, komaj se je vsedla, že se je pognala kvišku in zbežala. Mi pa vsi za njo. Prej ali slej smo jo vjeli in pritirali zlepa ali zgrda nazaj in začelo se je jokanje in ječanje in škripanje z zobmi, – dokler ni bila procedura z brahijalno silo končana.

Nato smo kabinet temeljito prezračili in se sedli h kosilu. Hrana ni bila baš izbrana, dasi se je uboga mati na moč potrudila. Kruha sem več skrivaj odrezanega snedel nego podanega. Materi se je pozneje vselej milo storilo, ko se je spomnila na to. Brat Janez je bil prisiljen žemlje pri peku krasti. Nekoč ga je zalotil in ga srdito nakuril. "Tem že ušesa navrtu, ti had ti!"

Pri kosilu je oče meso – če ga je kaj bilo – zelo umetno razrezal in razložil po lesenem krožniku, najlepše kosce pred seboj. Zagrabil je kosec, ž njim pa še 5–6 drugih, ki so bili s tem še zvezani, rekši: "kar je Buh zvezou, naj ostane zvezan." Včasih mi je ponudil lep košček: "Na, fant, vzem!" Hlastno sem sunil z vilicami, – a košček je že izginil v očetovih ustih – polnih smeha. Če je bila prašičja glava (šara) na mizi, mi je bil dodeljen repek, saj sem bil najmlajši, – zadnji. Včasih pa se je očetu že pred kosilom pehalo iz ust in zadišalo je po raznih dobrotah tega sveta. Takrat je dejal: "Nisem lačn – sem sam žejen, bom sam mav ta redkega zajeu!" Takrat je navadno prinesel materi oglodano skoraj obeljeno kost od gnjati, češ

da bo dobra za ričet, nekoč pa z velikim vriščem ustreljeno vrano, da bo izvrstna obara. Kaj hočeš, bila je dobra, pljunil sem vanjo, on sam pa je še videl ni.

Živahna in zgovorna in čedna (luštna) sestra je imela obilo prijateljic. V modi je bila takrat blazinica "cul de Paris". Zelo smešne so bile te punčke s tistim ozadkom. In ko so v živahnem pomenku se sklanjale in poskakovale, so bile na las podobne petelinčkom, ki se ravsaajo.

Uboga mati se je dostikrat jezila in večkrat tudi jokala, – kako si je pomagala, vedi Bog, znala je menda čarati.

Nekaj boljše je šlo pri hiši, odkar je sestra Mici začela male solde služiti. Postala je spretna šivilja in sta pozneje šivale skupno z materjo.

Narodil se je brat Pavle. Sprva čvrst ko dren, – kmalu pa se mu je začela hrbtenica kriviti, rahitis, – ki tudi meni ni bila docela prizanesla, dasi v mnogo znatnejši meri.

Moja fantazija se je vedno živejše razvnela. Začele so me mikati knjige, posebno ilustrirane, požiral sem jih do kraja.

Pod nami je bival tovariš Prosenc. Skoro redno na večer sem zahajal k njemu. Na mizi so ležali pripravljene kosi lepega papirja in svinčnik. Radirke nisem rabil. Kaj je vse gomazelo iz mene na papir – se ne spominjam več podrobno, vem le, da je bila vse neka divja romantika. Tistikrat se mi je pripetilo, da me je teden dni luna nosila. Spal sem v podposteljnici (rašpetlju) in luna mi je sijala prav v lice. Vstajal sem in počenjal vsakovrstne burke. Brat Janez pa me je lovil in vlačil nazaj v posteljo.

Počitnice na kmetih – Javor, Ježica.

Moji najveselejši dnevi v letu pa so bili pustni torek in dnevi od 1.–8. decembra. Videl sem še zadnji pustni korzo na Kongresnem trgu. Na čelu sprevoda je stopala zverina Brna. Vodila sta jo 2 mesarska pomočnika. Zver je imela nekak krokodilski gobec, ki se je odpiral in zapiral, – iz gobca pa se je razlegalo ritmično mrmljajoče renčanje. (še danes pravijo Ižanci človeku, ki čenča neumnosti – brna). Mask nešteto, – slabih in boljših, bedastih in smiselnih. Zvezda je bila ponekod za do 2 prsta na debelo posuta s konfetijem, s pravimi bonbončki, s katerimi sem si nabasal vse žepe in s papirnatim drobižem. Pred Kazino se je korzo završil. Iz Kazine so metali med otročaje pomaranče. Tudi jaz sem se tekme udeležil, pa sem mesto pomaranč iztaknil le bunke. –

Od 1. –8. decembra pa so bili "Marijini dnevi". Od hiše do hiše, od družine do družine so vsak večer v procesiji prenašali okrašen Marijin kip. Vsa hiša je bila zbrana ta večer tudi v naši mali sobi. Marijo so postavili na improviziran oltarček in ji prižgali sveče. Molili so in

prepevali svete pesmi. Jaz sem kar mežikal od radosti izza zapečka naše stare kmečke peči, kjer sem se vedno najbolje počutil.

Tako je šlo do mojega 8. leta, takrat smo se spet selili, – za hišnika v velike hiše dr. Munde na Rimski cesti. Mati je morala garati, da je bila "črna", – a vseeno je bila vesela. Težko žalost pa je imela z bratom Pavletom, ki je zanj iskala pomoči pri vseh zdravnikih in na vseh božjih potih. Ko se je nekoč vrnila z Brezij, se ji je sanjalo, da se ji je Marija prikazala in rekla, da bo Pavlek lepega dne shodil in kar od "pručice" stekel, kar se je par dni pozneje res zgodilo.

K nam je zahajal včasih krojač Nučič, oče našega glavnega igralca. Takrat je teklo laško vino od mize!

Nučič je bil lep mož, umetniške zunanosti. Na eno nogo je malo šepal, – pa se mu je to podalo. Še moj oče, – pa sta bila dva umetnika skupaj. Oba sta bila burkasta, – a Nučič je bil duhovitejši. Pri peči stoječ je skrivnostno ginjen (zares!) včasih resno pridigal tako kot najboljši frančiškanski pater. In debele solze so mu polzele po licu. Včasih sva z očetom vrnila Nučiču obisk in sem spoznal tudi njegovega sina. Zares smilil se mi je on in njegova mati. Zares suha, bleda, krmežljava, malobesedna, v temni kamrici.

Ne vem, kako in zakaj, – lepe noči je oče Janez izginil prvokrat z doma neznano kam. Že prej je večkrat dejal: "Ljubljana je sam' za spat" in če je zadel terno, – hajdi v Trst, dokler ni bila terna snedena. Pravzaprav smo si oddahnili in nismo niti poizvedovali, kam ga je vlak vlekel. Jaz sam ga niti malo nisem pogrešal.–

Na obširnem dvorišču je bilo dela dovolj. Pozimi sem pomagal tudi sneg kidat, krog hiše, – rajši pa sem delal iz snega trdnjave, cerkve, ki sem jih potem od znotraj s svečkami razsvetlil (okna so bila z rdečim svilenim papirjem zadelana).

Tovarišije je bilo dosti. Zgodilo se je, da so me pričeli fantini zmerjati z babjekom. Mati me je pol s smehom, pol s strahom gledala: "ceu ta star' bo!" Kaj se je zgodilo? Starejši součenci so mi začeli skrivaj dopovedovati storije o postanku otrok (nekdo me je celo nagovarjal k raznim otroškim perverznostim). Štorklja je bila osmešena – cel proces mi ni šel v glavo, a tudi te razlage so se mi zdele strašno smešne – absurdne. Mislil sem in ne domislil. Gnalo me je, da se prepričam, kar morem na lastne oči. Začel sem študirati v drvarnici tozadevno anatomijo na živih deklicah, kar sem jih dosegel. Prihranil sem si par krajcarjev in sem deklice s čokolado podkupil. Rezultat preiskav mi je problem še bolj zamotal in se mi je štorklja zdela vseeno še verjetnejša. Hudo sem vsled tega trpel pred vsako spovedjo, a preiskave same na sebi so me mikale. Sram me je bilo res, a kesa nisem in nisem mogel

obuditi, – da sem bil že ves obupan. Kaj je fantu, je dejala mati, da je tako redkobeseden? Oh, da je izvedela – ne vem, če bi danes imel še na kaj sestí! Pa sem se znal spretno tajiti.

V šoli sem slišal mnogo grešnega. Katehet Smrekar je dolgine iz zadnjih klopi večkrat citiral v konferenčno sobo, od koder sta se vrnila oba rdeča in zaripla, eden suhih drugi mokrih oči. Skrivnostne stvari so počenjali z deklicami-vrstnicami v Mestnem logu. Zbrisal sem siloma te probleme iz glave in pustil deklice v miru (ker nisem mogel umeti kaj).

S fantini v šoli se nisem upal preveč pretepati, dasi mi ni manjkalo veselja za to. Bil sem slabše hranjen in drobnih kosti. Tudi takratni naš učitelj nam je navadno telovadbo črtal in nas namesto tega dolgočasil s pravopisom.

Ker sem bil torej vsestransko in napram vsem previden, sem na nekatere sošolce napravil vtis, da sem boječ.

Omenim še, da je bil moj sošolec sedanji kipar Peruzzi, ki se me je kot risarja zapomnil za vse čase.

Kakšno je človeško življenje, kaj hasni šola! Skoro vsi sošolci, ki so bili takrat falotje prvega reda in niso znali računati do 50, – danes računajo le s težkimi tisočaki in se vozarijo posmehljivo mimo mene – z avti. Takrat pa sem bil korifeja, – če nisem bil vselej prvi, sem bil vsaj drugi. Edini konkurent je bil sošolec Rekar.

V četrtem razredu me je učitelj strašno užalil in me je dolgo to bolelo. Neki sošolec, ki je večkrat občeval v učit. družini in ki je bil edini moj konkurent, – je svoje grehe zvrigel name, – in me je zašpecal po krivem. Učitelj me je osorno nakuril in pognal iz prve klopi v peto. A pozneje je – pravilno poučen, svojo naglo krivdo popravil v redu za vedenje.

Dotlej pa smo spet dvakrat menjali stanovanje. Najprvo v hišo banka "Slavije" k g. I. Hribarju za hišnika in nato na "jarmanski plac" in pod Grad. – Obile spremembe, – obilo zabave!"²

² Dni mojih lepša polovica / Avtobiografija I.) del. od l. 1883–1903 / Napisal in narisal / H. S. (NG D 145-1, prepis rokopisa z dne 10. 3. 1927); *Novi svet*, 1952, letnik 7, št. 11; Dobida 1957, str. 35–42.